

บทที่ 5

ภูมิปัญญาด้านการประพันธ์

การประพันธ์ คือ “การแต่ง เรียบเรียง ร้อยกรอง หรือ ผูกถ้อยคำเป็นข้อความเชิงวรรณคดี”¹ การประพันธ์จึงสัมพันธ์กับศิลปะการใช้รูปแบบคำประพันธ์ ศิลปะการใช้คำ และศิลปะการเรียบเรียงคำเพื่อถ่ายทอด “สาร” คือ “สิ่งที่ต้องการจะบอกแก่ผู้ฟัง” ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งต้องอาศัยภูมิปัญญาทั้งสิ้น

ในวรรณกรรมหนึ่งจะดู ปรากฏภูมิปัญญาด้านการประพันธ์ ทั้งการใช้รูปแบบคำประพันธ์ที่เหมาะสม การใช้คำที่มีเสียงลีลาจังหวะที่เหมาะสม และกถาบรรยายและการพรรณนาที่กระชับและบ่งบอกนัยการ จำแนกได้ดังนี้

1. การใช้รูปแบบคำประพันธ์ที่เหมาะสม

ปกติวรรณกรรมหนึ่งจะดูจะใช้ กลอนแปดหรือกลอนสุภาพเป็นพื้น แต่ก็มีที่ยกย่องปรับปรุงกลอนแปด ให้มีลักษณะเฉพาะแตกต่างออกไป และยังมีที่ใช้รูปแบบคำประพันธ์ชนิดอื่นปนบ้าง รูปแบบคำประพันธ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งจะดูจึงมีหลาย ชนิด และแต่ละชนิดมีลักษณะที่เหมาะสมกับเนื้อหาทั้งสิ้น การเลือกใช้รูปแบบคำประพันธ์ที่ เหมาะสมกับเนื้อหา ที่ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งจะดูจำแนกได้ ดังนี้

1.1 การใช้กลอนแปด

กลอนแปดเป็นกลอนพื้นฐานสามัญของวรรณกรรมหนึ่งจะดู กลอนแปดปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งจะดูทุกเรื่อง และเป็นกลอนแปดที่ไพเราะเหมาะสมกับเนื้อหา ยิ่ง ดังตัวอย่าง

¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 . พิมพ์ครั้งที่ 2 . 2526 . หน้า 501.

เรื่อง เทพธิดาง ของฉันทน์ อรมุต ใช้กลอนแปดบรรยายเหตุการณ์ตอนผาดโผนค้นพบ นางจุฑารัตน์กลางป่า ได้เหมาะสมยิ่ง ดังนี้

“เห็นนางเดียวเดินหลงอยู่คังคิก	คนเนื่อกำนวณหมายสายสมร
สำอององค์เอิบอ้มละอออ่อน	หรืออัปสรปลอมแปลงจำแลงองค์
รอยลักยิ้มพริ้มเพริศเลอเลิศลักษณ์	ประไพพัศตร์แก้แค้นนครขง
ทั้งสองเต้าสันทัดดั่งสัดบง	ทั้งทรวดทรงราศิจิวีรรวม
สาวผิงวาทาหวานปานน้ำผึ้ง	นำคถำคถิงคลอเคล้าสองเต้าถัน
ทั่วเมืองไทยใครเทียบไม่เทียมทัน	ขอผูกพันน้ำใจเป็นไมตรี”

(ฉันทน์ อรมุต : เทพธิดาง)

เรื่อง หยกสิงห์ปกาศิต ของฉิว ทิพย์วาริ ใช้กลอนแปดบรรยายเหตุการณ์ ตอน สักคี่- สิ้นไชย พานางจิรารัตน์ ไปพบบิดาที่อาศรมฤๅษีกัสปะ ได้เหมาะสมยิ่งเช่นกัน ดังนี้

“สักคี่สิ้นไชยใจกล้าพู่พานาญ	แรมนิราศล่องเทพระเวหา
คุยกันเพลินเห็นพลางกลางนภา	หน่อนราเชยนางมากลางลม
ลักลอบจูบจูบเสียนอกเนื้อนึ่ง	ปทุมพริ้มทิ้งพวยช่างสวยสม
ชอกคอเสื้อเนื้อขาวถึงราวม	ชวนให้ชมสดชื่นรื่นกมล
กลืนเนื้อนางกลางหาวเข้านาสิก	คณึ่งนีกจูบดองสาวพองขน
จึงหวงห้ามปรามว่ามีอย่าชน	จะตกหล่นลงดินเคี้ยวสิ้นดี
พระข้มย่องล่องฟ้าผ่าอากาศ	ถึงอวาสสิทธาตาฤๅมิ
เข้าบังคมสมเด็จปีศุรี	นำพาที่เรื่องราวได้เข้าใจ
หยุดประทับยับยั้งอยู่ยังวัด	คอยตามน้คอาจารย์ท่านผู้ใหญ่
ขอค้ำองค์พงศันรินทร์สักคี่สิ้นไชย	นำจากใหม่มาป่าเรอเสนอชน”

(ฉิว ทิพย์วาริ : หยกสิงห์ปกาศิต)

1.2 การใช้กลอนสี่

กลอนสี่ หรือ กลอนคำคอนหรือกลอนกบเต้น คือ กลอนแปดนั่นเอง แต่มาแบ่งวรรคใหม่ เป็นคำกลอน 4 วรรค วรรคละ 4 คำ และเพิ่มสัมผัสในระหว่างวรรคขึ้น โดยให้คำที่ 4 สัมผัสกับคำที่ 6 กลอน 4 ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือหลายเรื่อง ดังตัวอย่าง

บทกวีในเรื่อง สัจจะกับความรัก ของฉันทน์ อรมุท ใช้กลอน 4 ที่เหมาะสมกับเนื้อ
 หาญ ดังนี้

“ไม้ดอกออกช่อ บานล่อลมหนาว	คอกควรวังพราว เพราะทนหนาวไม่ไหว
ลมแรงแกล้งพัด สะบัดโบกใบ	ภมรซ่อนไซ เข้าสมทบรบกวาน
หญิงเหมือนดอกไม้ ผู้ชายเหมือนผึ้ง	ชอบเคล้าคิ่ง เข้าจับต้องของหวง
ประคูดอกมาก บุนนาคนางนวล	บานรายชายควน คอกจงกลมฉา
รักซ้อนซ่อนกลิ่น กระจินนมแมว	อังกาบดอกแก้ว แผ่กิ่งก้านสาขา
กุหลาบราตรี จำปีชบา	ศรีตรังดั่งงา ที่ก้านย้อยสร้อยดาว”

(ฉันทน์ อรมุท : สัจจะกับความรัก)

เรื่อง สามแผ่นดิน ของพวง บุขรรัตน์ ตอนวิรุณสอนพิณแก่ศิรินยา ใช้กลอน 4 ที่
 เหมาะสมกับเนื้อหา ดังนี้

“ตาชำเลืองนาง พลาทงชีเเนะนำ	เสียงสูงเสียงต่ำ งามขำขำหมาย
จับต้องจ้องพิณ ศิรินยาเอียงอาย	คิดพิณสามสาย อยู่ใกล้ชิดกัน
สายตาคุณครู มองคุณลูกศิษย์	จับสายพลาทงพิณ ถูกตัวถูกถิ่น
ศิษย์แกล้งทำเฉย ครูเลยคิดพัน	มองตาเป็นมัน ป่วนป่วนกามา
ครูหนุ่มกุ่มจิต สอนศิษย์สาวสาว	มักเกิดเรื่องราว ก่อเกิดปัญหา
น้ำตาลใกล้มด เลิศรสโอชา	แมวอยู่ใกล้ปลา คาบพาไปกิน
ท่านผู้ปกครอง ต้องระวังลูกสาว	เคียดเกิดเรื่องราว ทั้งคาวทั้งหมิน
กันดีกว่าแก่ ไม่เกิดแผลสมถิน	ขอตั้งครูพิณกับฟ้าหญิงศิรินยา”

(พวง บุขรรัตน์ : สามแผ่นดิน)

1.3 การใช้กลอนสามห้า

กลอนสามห้า คือ กลอนแปดที่นำมาแบ่งจังหวะใหม่ เป็น 2 จังหวะ ๓-๕ แรก 3 คำ
 จังหวะสอง 5 คำ และเพิ่มสัมผัสระหว่างคำที่ 3 กับคำที่ 6 ขึ้น กลอนสามห้าปรากฏในวรรณ
 กรรมหนังสือบางเรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่อง บุกแดนมหัศจรรย์ ของพวง บุขรรัตน์ ตอนบรรยายสภาพละอองดาว ซึ่งเป็น
 หญิงที่มีมากในกามคุณ ใช้กลอนสามห้าที่เหมาะสม ดังนี้

“ละอองดาว น้อยยังสาวสดสวย
 หัวคนแรก เป็นแขกชาวชวา
 อายุสิบสาม ดาวตามจันทรา
 ได้เทศอินเดีย หัวเกียร์เทศใหญ่ดี
 อายุสิบสี่ ดาวหนีตามฝรั่ง
 อายุสิบห้า ดวงชะตาฟ้าทวย
 จีนฉวนฉวน ทั้งผิวขาวผิวดำ
 คีแต่ปาก พวกพูดมากคุยโว
 ดาวโชคดี พบกับพี่ศรีหมึก
 ใหญ่แต่ตัว แต่หัวใจเล็กแรง
 ชายฉ้วนพี ส่วนฮ้ายพวกจ๊กบ้าน
 กินกับนอน เหมือนหมูตอนนอนปลัก
 ละอองดาว ยังเป็นสาวต้องการ
 รู้ไม่พี่ น้อยยังมีชีวิต

หอมรินรวย มากไปค้ำยัคฆหา
 อายุน้อง ได้สิบสองขวบปี
 จีนใจดำ อพยพหลบหนี
 ทูกราตรี มีทีเค็ดเม็ดพราย
 ความฝันพัง ดาวกำลังกระหาย
 พยอชชาย นายเป็นหนุ่มนิโกร
 ไม่อ้อมหน้า ทำให้ดาวโมโห
 ไม่ต้องโม้ พวกโคตนอนอ่อนแรง
 ใหญ่พิลึก คาวนีกว่าก้านแข็ง
 นิ้วแยงปากค่อม ดาวสุดลุ่มใจนัก
 ไม่ทำงาน ร่วมกามกิจผิดหลัก
 ทำลายรัก ที่เป็นยักษ์ไร้ฤทธิ์
 รสหวานรสเปรี้ยว ได้ขบเคี้ยวกินคิด
 มีความผิด คิดแต่กินกับนอน”

(พ่วง บุณรรัตน์ : บุกแคนมหัตถกรรม)

บทนมป่า ของพระเจ้ากุงุราช นางวิมาลา ผู้ใหญ่พูน ริน ในเรื่องเดียวกันนี้ใช้กลอนสามห้าที่เหมาะสมกับเนื้อหาลักษณะกัน ดังนี้

กุงุราช	วิมาลา	น้องตามมาทางนี้	ตรงมือชี้	นี่คือดอกกาหลง
		ห้องนางคลี่	ดั่งเกศโคมยง	กุหลาบคง ส่งรสกลิ่นรินรวย
วิมาลา		ดอกพิภุส	ทั้งยี่สุนบุณนาค	หลายสีหลาก มากกลิ่นรสสดสวย
		ดอกนางแย้ม	นำเก็บแซมผมมวย	อยากได้ด้วย นันกล้วยไม้โกสัทาง
ผู้ใหญ่พูน		รินของพี่	นี้เรียกดอกนมสาว	พุ่มขาวขาว โดเกือบเท่ากระถาง
		ดอกยี่หุบ	จับปုပ်แล้วจึงวาง	ดอกขานาง อยู่สองข้างโคกรก
ริน		นี่ดอกรัก	ที่รู้จักหรือไม่	รักไม่ได้ ผู้ชายชอบโกหก
		เห็นสาวสาว	หมองอกขาวสั้นงก	ปลงไม่ตก นกป็นยังไม่ตาย
ผู้ใหญ่พูน		ตะปากตะแบก	ตะเคียมแทรกหลุมพอ	ปลูกเรือนหอ ที่สู่ขอแม่มา่ย
		นี่อินจัน	อยู่ติดกันจนตาย	รักเราหมาย อยู่ใกล้ซัดซัดกัน

<p>รับ นี้สักทอง นื่องดีใจได้พบ คู่กับโลง โมกม่วงโมงมูกมัน</p>	<p>ท่าโลงศพ จบชีวาอาลัย ท่าพินพถัน ไว้วันเผาผัวรัก (พ่วง บุขรารัตน์ : บุกแดนมหัศจรรย์)</p>
--	--

1.4 การใช้กลอนลอคโหม่ง

กลอนลอคโหม่ง มีลักษณะคล้ายกลอนแปด หรือกาพย์ยานี 11 แต่วรรคหนึ่งมี 10 คำ แบ่งเป็น 2 จังหวะ ๆ ละ 5 คำ คำที่ 5 ของแต่ละวรรคจะสัมผัสกับคำที่ 6 หรือ 7 หรือ 8 ในวรรคเดียวกัน ถึลากลอนจะมีลักษณะเนิบช้า มักใช้พรรณนาความโศกเศร้า กลอนลอคโหม่งปรากฏในวรรณกรรมหนังสือบางเรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่อง บุกแดนมหัศจรรย์ ของพ่วง บุขรารัตน์ ตอนบรรยายสภาพของช่อเพชร ซึ่งถูกบิดาจับจากวังต้องชมนตามหาสามี ใช้กลอนลอคโหม่งที่เหมาะสมกับเนื้อหา ดังนี้

“สาวช่อเพชรเดินป่า เทียวตามหาราชิต ยอดชีวิตชีวี มาหนีไปไกลหาย
 นึกวันขึ้นคืนสุข แสนสนุกสบาย รสชมชายคิดฝิ่ง ยังซาบซ่าหวานมัน
 ใ้อ้ำที่ราชิต ช่อเพชรคิดเรื่องไหน ที่ตัดโยตัดเยื่อ ไม่เหลือให้หม่อมฉัน
 รู้หรือเปล่าหม่อมพี่ ว่านื่องนี้คั้งครรภ์ ท้องโตวันโตคืน นื่องแก่นจินเดินทาง
 เพราะรักที่หนีพ่อ เทียวคิดต่อสืบทา ใ้อ้นป่ารกชัฏ นื่องกลัวสัตว์เสือกสา
 ชะนีโหนโยนตัว ร้องเรียกผัวไปพลาง เหมือนอย่างช่อเพชรนื่อง เดินร้องรำคร่ำครวญ
 ถ้านื่องไปพบพี่ พี่ยินดียินร้าย ไม่รับนื่องต้องตาย ไม่ให้ใครเย็บสรวล
 ถูกในท้องของแม่ มีกรรมแท้แปรปรวน เจ้าไม่ควรมาเกิด พ่อเร็ดร้างห่างไป
 แม่เดินหนคนเดียว ขุนเขาเขี้ยวปากกว้าง แม่หลงทางวทวน ต้องเริ่มต้นกันใหม่
 จะกลับหลังยังเมือง พ่อรู้เรื่องเป็นไฟ คงขับไล่ทุบตี ไม่มีความเมตตา
 แม่ทำความอับอาย ตายเสียดีกว่าอยู่ เอ็นดูถูกในท้อง ยิ่งมองมีปัญหา
 กระหายน้ำคอแห้ง หมคเรียวแรงแก้วตา แข็งขาเจ็บปวดเมื่อย นางเหน็ดเหนื่อยล้มลง”
 (พ่วง บุขรารัตน์ : บุกแดนมหัศจรรย์)

1.5 การใช้กลอนหก

กลอนหก คือ กลอนสุภาพหรือกลอนแปดนั่นเอง แต่บังคับให้วรรคหนึ่งมีเพียง 6 คำ แบ่งเป็น 3 ช่วง ๆ ละ 2 คำ ทำให้ลีลากระชับ สั้นและห้วนกว่ากลอนแปด กลอนหก ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือบางเรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่อง บุกแดนมหัศจรรย์ ของพ่อวง บุขรารัตน์ ตอนบรรยายลักษณะพญาเวนไตย ใช้กลอนหกที่เหมาะสมกับเนื้อหา ดังนี้

“พญาเวนไตยใจหาญ	วิมานฉิมพลีที่สถิต
ราชปักษีมีฤทธิ์	ทั่วทิศไม่กล้าราว
ปีกยาวแก้ววาทาแดง	ดูกวาวราวแสงสุริย์สี
ขนเขียวขาวแดงรุจี	สร้อยหางอย่างมณีแกมกาญจน์
ปากโจ่งโค้งงอนคมหนา	โถมจิกนาคาอาหาร
มีนางปักษีบริวาร	ประมาณห้าร้อยกลอยใจ
เปื้อน่ายไม่ร่วมรสสวาท	มุ่งมาคปรารถนาหาใหม่
จัดแจงแต่งองค์อำไพ	เครื่องทิพย์สอดใส่กระหวัดพัน
ออกจากฉิมพลีพิมาน	ทะยานผ่านเมฆเลื่อนลั่น
ร่วมมิดปิดบังแสงตะวัน	คานันสอดสายไปมา
อ้าออกเป็นวงกรงเล็บ	หมายเก็บเหยื่อราชปักษา
นาคกลัวจมลงคงคา	ไม่กล้าโผล่หัวกลัวครุฑ
เคลื่อนเคลื่อนคล้อยคล้อยลอยร่อน	ทิมัมพรไม่มีที่สุด
ปีกปิดพระสุเมรุเอนทรุด	เยี่ยมหยุดตาจ้องมองลง
เห็นวิมาลารानी	สวยกว่ากาก็เคลิ้มหลง
อรชรอ่อนแอ้นเอาจองค์	นางคงมีคู่ผู้ชาย
ถูกใครเมียใครไม่ว่า	โฉบเฉี่ยวเกี่ยวพาโถมฉาย
กระพือปีกแรงกล้าลมกระจาย	คู่คล้ายคล้ายลมได้ฟุ้งหวนเป็นเกลียว”

(พ่อวง บุขรารัตน์ : บุกแดนมหัศจรรย์)

1.6 การใช้กลอนกลบทกบตันต์อ้อยหอย

กลอนกลบทกบตันต์อ้อยหอยเป็นกลอนกลบทที่ “กำหนดให้ 1 วรรคมี 9 คำ แบ่งเป็น 3 ช่วง 3 ช่วงแรกต้องมีเสียงพยัญชนะซ้ำกับ 3 คำ ในช่วงที่ 2 โดยซ้ำกันในลักษณะคำต่อคำ”¹ กลอนกลบทกบตันต์อ้อยหอย ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือบางเรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่อง สายเลือดสีกล้วย ของ ฉิ่ง อรมุต ตอนพระเจ้าเอกนิกรติดตามพระริศผกากรอง ใช้กลอนกลบทกบตันต์อ้อยหอยที่เหมาะสมกับเนื้อหา ดังนี้

“ฝ่ายพระเจ้าเอกนิกรยังร้อนจิต	ยกพลติดตามลูกบุญนั้นหา
ตัวนางจรตอนนี้จากพลับพลา	ปีตุราบุกดงร้างเดินทางไกล
ไม่เจอน้ำมาจนนานรำคาญจิต	มัวหลงทิศเมื่อแรกทำกรรมไฉน
คิดมือขายต้องมีน้ำทำอย่างไร	ท้าวตั้งใจเที่ยวตามเจ้าเข้าอรัญ
หลายวันเดินหลงเวียนแค้นดงสังข์	จอมกษัตริย์ใจเศร้าเฝ้าโศกศัลย์
นับเนิ่นนานน้ำเนตรนองร้องรำพัน	หลายคืนวันหลงคันเวียนเพียรติดตาม
สงสารเจ้าสุคตสายใจไปจากพ่อ	อุทัยท้อระทมทุกข์บ่กล้าพามา
จัดไพร่พลจากพลับพลาตั้งหน้าตาม	ไม่ทราบความมัวสืบคว้าวอยู่ช้านาน”

(ฉิ่ง อรมุต : สายเลือดสีกล้วย)

เรื่อง สามพี่น้องฝาแฝด ของ ฉิ่ง อรมุต ตอนแสงนรินทร์พบนางมณฑาทิพย์ ใช้กลอนกลบทกบตันต์อ้อยหอยที่เหมาะสมกับเนื้อหา ดังนี้

“เข้าแอบบังต้นลำควนในสวนศรี	คูบุตรของทมิฬป็นอสูร
พระพักตร์แจ่มเพียงพระจันทร์ วันเพ็ญบูรณะ	ใจเรารักเจ้าแรกรุ่งเจริญวัย
ทั่วภาคพื้นทั้งพิภพจบโลกหว่า	ปล้ำกันการเปรียบกานดาหาที่ไหน
นางสวรรคานั้นแสงจากแห่งใด	ถ้าสวยเทียบถึงสาวไทยก็ไม่ทัน
สวยทุกสิ่งสมทุกส่วนชวนใจซ้อง	สวยเนียนมสมเนียน้องสองเต้าถัน
นขาขำเนื้อแขนขาวพราวเหมือนจันทร์	ผูกผาดเพียงม่องผิวพรรณเทพกัญญา

¹ ไกซ์ สาริกบุตร . การวิเคราะห์กลบทในกวีนิพนธ์ไทย . 2518 . หน้า 29.

อารมณ์รักอันแรงร้อนอารมณ์จิต
ตัดสิ้นใจแสงนรินทร์กุมาร

ไม่สู่นายหมายสนิทเสนาหา
ตรงเข้าหาลูกสาวเจ้าจอมมาร”
(ฉันทน์ อรมุต : สามพี่น้องฝาแฝด)

1.7 การใช้กลอนกลบทนาครีพันธ์

กลอนกลบทนาครีพันธ์ คือ กลอนกลบทที่ “กำหนดให้เสียงพยัญชนะท้ายวรรคซ้ำกับคำต้นวรรคของวรรคถัดไป การซ้ำมิได้บังคับให้ใช้คำเดียวซ้ำกัน แต่เป็นคำที่มีเสียงเพี้ยนกัน เช่น โทรทำนากับโทรทำนูน อาลัยดูฤกษ์กับอาลัยเสียว เป็นต้น”¹ กลอนกลบทนาครีพันธ์ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือบางเรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่อง สามพี่น้องฝาแฝด ของฉันทน์ อรมุต ตอนบรรยายบทรามสูรขว้างขวาน เพื่อจะเปิดปากถ้ำช่วยพระนางสุพัตราภรณ์ ใช้กลอนกลบทนาครีพันธ์ที่เหมาะสมกับเนื้อหาลึกลับ ดังนี้

“ในครั้งนั้นบันดาลพิฆานยักษ์	พิฆานโยกเหมือนจะหักหวาดหัวนจิต
หวาดหัวนจิตอัศจรรย์กลับหันหาย	กลับหันเหียนมณเฑียรระทายแทนสติ
แทนสถานจอมมารรำพึงคิด	รำพึงคาดหวาดหวัดจิตเป็นทุกข์
จิตเป็นที่ร้อนรนหม่นหมองมาก	หม่นหมองมีลงหลากจากความสุข
จากความโสมนัสสาธุราธ	อุราเร่งรีบถูจากแทนทิพย์
จากแทนทองมองเขม้นเห็นขวานเพชร	เห็นขวานพอกก็เสด็จพระทัยหีบ
พระหัตถ์ยกเอาขวานฟ้าในตาพริบ	ในตาพร้อมจอมทวีปเห็นสนิมจืด
สนิมจับคับจิตหวัดประหวาด	หวัดประหวัดกริ้วกราดกระซิบหัตถ์
กระซิบหันผันเห็นหินเพชรรัตน์	เพชรรายประกายจัดยกขวานลับ
ยกขวานล่อพองจะลงตรงกับหิน	ตรงกับเหตุในแผ่นดินเนื่องสลับ
เนื่องสลอนจอมมารมอนคั่งแค้นคับ	คั่งแค้นคิดผิดกับครั้งแต่ก่อน
ครั้งแต่เก่าเราเห็นขี้เมฆเดือน	อึ้งเมฆดามาเยือนแล้วล่อหลอน
แล้วล่อเล่นตัวกูผู้มารมร	ผู้มารมีฤทธิ์รอนกุมกรจับ

¹ โกรชัย สาริกบุตร . การวิเคราะห์กลบทในกวีนิพนธ์ไทย . 2518 . หน้า 48.

กุมกรจบเอาขวานฟ้าในตามอง
คิดว่างามสวยฉายชุกอาวราชับ

ในตามุ่งพุ่งส่องคิดว่างามสรรพ
รามศูรจับขวานขว้างถูกภูเขามางทะเลาย”
(ฉันทน์ ธรรมุต : สามพี่น้องผาแฝด)

1.8 การใช้กลอนกลบทนารายณ์ทรงเครื่อง

กลอนกลบทนารายณ์ทรงเครื่อง คือ กลอนกลบทที่ “กำหนดให้วรรคหนึ่งมี 8 คำ สั้นหะละ 2 คำ มี 4 จังหวะ 2 จังหวะแรกใช้พยัญชนะเสียงซ้ำกัน 2 ตัว 2 จังหวะหลังก็มี ลักษณะ เช่นเดียวกัน”¹ กลอนกลบทนารายณ์ทรงเครื่อง ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือบางเรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่อง มหาราชกัศรวล ของฉันทน์ ธรรมุต ตอนบรรยายลักษณะนางหึงคง ใช้กลอนกลบทนารายณ์ทรงเครื่องที่เหมาะสมกับเนื้อหาลัง ดังนี้

“ย่อนกล่าวสาวงามจากคามวาณี	แม่หนอยู่ศิริราศีสุกใส
ยอคหญิงหึงคงสมทรงสาวไทย	หน้ายวนนวลโยชอบใจชายชม
โอรุปร่างอ้างเปรียบจันทร์เทียบจริงแท้	สวยแข่งแสงแฉงามแผ่แผ่ม
นุ่งห่มนมเห็นในเด่นโนคม	นำชนิดนมแลอมล่ออำ
นุ่งสมนวลศรีนอกมีในเมียน	รุ่งชายรายเจียรล้วนเขียนลายจำ
สวมฉายใส่เลิศคอกเจ็ดดวงจำ	ดวงทองดองทำสมร่าสวยแรง
คางสมคมสันช่างพินชูปฟรี	ทั้งได้ทองคิม่องศรีมุคแสง
ในเสื้อเนื้อสาวโคนขาวปลายแดง	นมเต้านางแต่งยังช้อยั้วชา
นาคข้างขางวงเคินหน่วงปลายแขน	โทกบานวารแบนไกว่แขนแก่งขา
นาคพลงนางเพดินชายเนินขมมา	แนวเคินเนินผาศิลาสีตาย”

(ฉันทน์ ธรรมุต : มหาราชกัศรวล)

1.9 การใช้กลอนกลบทมธุรสวาที

กลอนกลบทมธุรสวาที เป็นกลอนกลบทที่ “กำหนดให้ วรรคที่ 1 มีสระเดียวกัน 2 คู่ วรรคที่ 2 มีสระเดียวกัน 1 คู่ วรรคที่ 3 สระเดียวกัน 2 คู่ วรรคที่ 4 สระเดียวกัน 1 คู่”¹ กลอนกลบทมธุรสวาที ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือบางเรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่อง สิงหาราชนครียศิก ของฉันทน์ อรมุต ตอน กายแก้วรำพึง ใช้กลอนกลบทมธุรสวาทีที่เหมาะสมกับเนื้อหา ดังนี้

“พึงจอมขวัญพรรณนาอร่ามตื่น	สะกดกลืนความตรมระทมทรวง
เราคอนจนมนตร์ อาจจึงนางจาก	เหลือแต่ซากรอยรักสุดหักห้วง
ไฉ่ใจนางอาจในน้ำใจดวง	จึงตัดบ่วงตัดสวาทแล้วชาติ นี้
ถึงหนักกลองที่ต้องพาจะว่าหนัก	ยังน้อยนักเท่าหนักในใจหมองศรี
รักระคนปนแค้นแสนทวี	ห้ามเกรีมาเฝ้าเจ้าจอมวัง”

(ฉันทน์ อรมุต : สิงหาราชนครียศิก)

เรื่อง ฆาตกรเหนือเมฆ ของฉันทน์ อรมุต ตอน ทรงเกียรติปลอบประโลมนางอุษา ใช้กลอนกลบทมธุรสวาที ที่เหมาะสมกับเนื้อหายิ่งเช่นกัน ดังนี้

“พลางโลมหลอบปลอบว่านิจจาเหย	ไม่น่าเลยจะมัวหมองเมื่อน้องหญิง
ความสัจจตั้งจิตที่คิดจริง	จะไม่ทิ้งทอดทำให้เข้าใจ
ถ้าเราสองครองสัจอย่าปฏิเสธ	อย่าถือเหตุคำขุยมาสงสัย
รักฝังจิตไม่คิดอาจอยู่กลางใจ	เรื่องอะไรในอุราเจ้าอารมณ์
คอยระวังนั่งระแวงเหมือนแกล้งว่า	ใครมุสามาจี เสนไม่เห็นสม
อย่าเชื่อคนปากคั้นที่มันคม	จะตกตมลงต่ำดล้าตัว
อันคำหลอกบอกให้หลงมันคงหลอน	อย่าใจอ่อนวายุว่นเลยทูนหัว
อันคนต่ำต่ำต้อนนั้นเหมือนตัว	บางช่างยั่วตัวมันยุรู้แต่ขอน

¹ โกษัช สาริกบุตร . การวิเคราะห์กลบทในกวีนิพนธ์ไทย . 2518 . หน้า 26.

คนขยงคงระง่ำทำยุ่งยาก
พลงกอดจวบจูบได้ทั่วกายกร

อย่าเชื่อปากคนบอกมันหลอกหลอน
สาวค่อยผ่อนผันตามความพอใจ”
(ฉันทน์ อรมุต : ชาติกรเหนือเมฆ)

1.10 การใช้กลอนกลบทวิวัฒนาการ

กลอนกลบทวิวัฒนาการ คือ กลอนกลบทที่ “กำหนดให้คำทำยวรรคต้นจะต้องซ้ำกับคำต้นวรรคถัดไปเป็นแบบนี้ตลอด”¹ กลอนกลบทวิวัฒนาการ ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือบางเรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่อง สามพี่น้องฝาแฝด ของฉันทน์ อรมุต ตอนนางสุชาดา คร่ำครวญเพราะถูกพระราชบิดาลงโทษใช้กลอนกลบทวิวัฒนาการที่เหมาะสมกับเนื้อหา ดังนี้

“โอ้อณาถวสาชะตาต้อง	ชะตาตัวมัวหมองร้องไห้หา
หาผู้ใดใครเล่าเขาจะมา	เขาจะมีเมตตาคงจะหาไมใคร
ใครจะรู้หนูกดล้ามเพราะทำผิด	ผิดที่คิดลบหลู่ท่านผู้ใหญ่
ใหญ่ยิ่งยงทรงศักดิ์คากล้ำเกรียงไกร	ไกลออกไปคนยังกลัวทั่วโลก
กรูณามาปล่อยลูกเด็กพอ	พอเหอขอโทษก่อนไปรดผ่อนหา
หาไม่แล้วเรื่องจะคิดหนีบิดา	นางโศกศัลย์พรรณนาอยู่เดียวดาย”

(ฉันทน์ อรมุต : สามพี่น้องฝาแฝด)

1.11 การใช้กลอนกลบทสะบัดสะบิ้ง

กลอนกลบทสะบัดสะบิ้ง คือ กลอนกลบทที่ “กำหนดให้ 4 คำทำยวรรค เล่นเสียงสะบัดสะบิ้งสลับกัน ทำให้เกิดจังหวะกระทบกระทั่งขึ้นทำยวรรค ทุกวรรค ลักษณะเสียงที่เรียงกัน คือ เมา-หนัก เมา-หนัก แต่ก็ไม่ได้ตายตัวทีเดียว”² กลอนกลบทสะบัดสะบิ้ง ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือบางเรื่อง ดังตัวอย่าง

¹ ไกรชัย สาริกบุตร . การวิเคราะห์กลอนในกวีนิพนธ์ไทย . 2518 . หน้า 46.

² เทตมลิณ . หน้า 48.

บท พระอินทร์ในเรื่อง นุกแค้นมหัศจรรย์ ของ พ่วง นุชรารัตน์ ใช้กลอนกลบท
 สิบแปดสระบึงที่เหมาะสมกับเนื้อหaying ดังนี้

“คราครั้งนั้นวิไชยันต์สิ้นสะเทือนสะท้าน	อาสน์อาคารแจ้งกระดางเหมือนอย่างทอยอย่างหิน
คอกฟ้าโรยโปรยร่วงระบัดระบิด	วิมานอินทร์โชนเอนจะเซจนจะทรุด
ขวน้ำทิพย์เปลี่ยนแปรเป็นแม่เข้แม่โขง	ท้องพระ โรงเทวดาฆ่าเหล่าเหล่าหลด
กระเบื้องแยกแตกร่อนไม่หย่อนไม่หยุด	พระอินทร์มุดในตุ่มน้ำละล้าละลัด
สุราคามาเป็นไข้เคราะห์ร้ายเคราะห์รุม	เขี้ยวระคุ่มใบนี้พลอยเสียดศรีเสียดศักดิ์
สุนันทาผุดลุกตั้งถูกตั้งกัก	สุรรมมาขาหักเคินยักแย้ยักยัน
สุจิตราผ้ามุ่งลมพัดหุดหุดลู่	เคินท้องพลู้อัยพาให้เสียวให้สั่น
เทพบุตรมุดนางฟ้าคูไม่ทั่วไม่ทัน	หนอยพวกมันทำได้ไม่เกรงไม่กลัว
ทำรอยเล่ห์เถ โทพวกเทโวเทวัน	ลงโทษมันให้หมดจนหมดหางหมดหัว
พระอินทร์ได้สำนึกรู้สึกคนรู้สึกตัว	ภูนี้มีหวงหึ่งตะบึงตะบอน
อันภูนี้มีเร้าตาเทียมตาทิพย์	ถึงไกลลิบเห็นไปจบสยบสยอน
โลกเกิดเหตุเภทภัยในดวงในคอน	เดชบัญชาคราทิพย์เพ่งแล้วรีบเร่งรีบแแต่”

(พ่วง นุชรารัตน์ : นุกแค้นมหัศจรรย์)

บทพรรณนา ความอัศจรรย์ก่อนพระอินทร์จะส่งโลก ในบทเกี่ยวจอ ของฉิว ทิพย์-
 วารี ใช้กลอนกลบทสิบแปดสระบึงที่เหมาะสมกับเนื้อหaying เช่นกัน ดังนี้

“ในครั้งนั้นเวาขันธ์ คู่สันคูสิต	แท่นสถิตทิพย์อาสน์ก็หาวาก็ไหว
ปาริชาติฉาดฉัดระบัดระใบ	สะพานไหวสะเทือนตั้งเหมือนจะพังจะกินท์
เสียงโครมครามครื้นครั่นสนั่นสนัด	แท่นทิพย์รัตนจะร้าวรานจากฐานจากถิ่น
จะพราวแยกแตกผลงด้าวดงดิน	พิภพอินทร์อื้ออึงถึงแคลนถึงคลอน
แท่นบัลขุอัมราชก็หาวาก็ไหว	เมรุไกรโยกยอดจะตอดจะดอน
คังควาเคื่อนเคลื่อนคลายจะฉายจะจร	เกิดเคือคร้อนซุลมุนขึ้นอย่างรุนแรง
ทั่วทั้งห้องวหามืดฟ้ามืดฝน	บังเกิดเป็นจลาจลขึ้นทุกหนทุกแห่ง
เหตุใจนเป็นฉะนี้ที่มันเปลี่ยนมันแปลง	จะส่องแสงเนตรดูในชมพุมพาล”

(ฉิว ทิพย์วารี : บทเกี่ยวจอ)

1.12 การใช้กลอนกลบทขนาดบริพันธ์แปลง

กลอนกลบทขนาดบริพันธ์แปลง คือ กลอนกลบทที่ตัดแปลงจากกลอนกลบทขนาดบริพันธ์ ซึ่งเดิมกำหนดให้เสียงพยัญชนะท้ายวรรคซ้ำกับคำต้นวรรคของวรรคถัดไป การซ้ำมิได้บังคับให้ซ้ำคำเดียวซ้ำกันแต่เป็นคำที่มีเสียงเพี้ยนกัน มาเป็นกำหนดให้เสียงพยัญชนะท้ายวรรค เฉพาะวรรคหลัง ซ้ำกับคำต้นวรรคของวรรคถัดไป ลักษณะการซ้ำเช่นนี้ทำให้ง่ายขึ้นทั้งการแต่งและการฟัง กลอนกลบทขนาดบริพันธ์แปลง ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือบางเรื่อง ดังตัวอย่าง

บทปราชญ์หน้าบท ของฉันทน์ อรมุต ใช้กลอนกลบทขนาดบริพันธ์แปลงที่เหมาะสม กับเนื้อหา ดังนี้

“ปฐมยามตามฤกษ์มงคลการ	อธิษฐานน้อมประนมบังคมคุณ
บังคมคัลวันทาปรมาจารย์	ผู้ประทานศิลป์ไมลีนธูญ
ไมลีนธายได้สืบศักดิ์ตระกูล	อยู่เทิดทูนเกียรติก้องกำจายจร
กำจายแจ่มแสงศรีกระวีศิลป์	ได้สมจินตนาคังกระเคื่องฉอน
กระเคื่องเด่นคูควาสุนทรกลอน	รู้คัดตอนแต่งต่อแต่พอควร
แต่พอคิดจิตสว่างทางขับขาน	คุณอาจารย์ประสาทวิทย์ไม่ผิดผวน
ไม่ผิดพันกัณเภาสำเนานวล	เลิศล้ำล้วนเรียบราบไม่หยาบคาย
ไม่หยาบคำร่ำรสาพจนาคัล	เชิงฉลาดหลักแหลมแย้มขยาย
แย้มขยับจับคิดเนื่องนิยาย	ประเทศให้ไทยเจริญอยู่เนิ่นนาน
อยู่เนิ่นนมสมบุญพูนสวัสดิ์	เจริญรัฐรุดหน้ามหาศาล
มหาศักดิ์ คาเลิศทั้งจักรวาล	เหมือนอวดคารครองเขตประเทศไทย
ประเทศทั้งจักรภพนับนับถือ	เอ่ยออกชื่อภูวนาทก็หวาดไหว
ก็หวาดหวั่นกันจบทั่วภพ ไตร	ขยาดในบุญญาพระบารมี
พระบรมกษัตริย์เหมือนฉัตรเพชร	ผู้สำเร็จการเมืองรุ่งเรืองศรี
รุ่งเรืองศักดิ์สืบสร้างแต่ทางดี	ชาวบุรีสรรเสริญเจริญเรือง”

(ฉันทน์ อรมุต : บทปราชญ์หน้าบท)

1.13 การใช้กลอนกลบทัวพันหลักแปลง

กลอนกลบทัวพันหลักแปลง คือ กลอนกลบทที่ดัดแปลงจากกลอนกลบทัวพันหลัก ซึ่งเดิมกำหนดให้คำท้ายวรรคต้นจะต้องซ้ำกับคำต้นวรรคถัดไป มากำหนดให้คำท้ายวรรคหลัง ทุกวรรคต้องซ้ำคำต้นวรรคถัดไป กลอนกลบทแปลงปรากฏในวรรณกรรมหนังสือบางเรื่อง เช่น

เรื่อง สามพี่น้องฝาแฝด ของฉันทน์ อรุณต์ ตอนพระทิววงศ์รำพึงถึงพระนางสุพัทธรา-
ภรณ์ ใช้กลอนกลบทัวพันหลักแปลงที่เหมาะสมกับเนื้อหา ดังนี้

“ทรงสั่งเสร็จเสด็จย่างเข้าปรารงค์รัตน์	ยังกุ่มกมัดในกมลหม่นหมองหมาง
หมางหมองจิตคิดคำนึงถึงพระนาง	นิราศร้างแรมราไปช้านาน
นานนมได้สืบเจ็ดปีเข้านี้นับ	ไม่พบกับวรบุษสุตสงสาร
สงสารที่มีได้แจ้งประจักษ์การ	ว่าเขวามาลัยตกคิดไปทีใด”

(ฉันทน์ อรุณต์ : สามพี่น้องฝาแฝด)

เรื่อง สายเลือดคลีกล้วย ของฉันทน์ อรุณต์ ตอนตัวตลกขมป่า ใช้กลอนกลบทัวพันหลัก
แปลงที่เหมาะสมกับเนื้อหา ดังนี้

“ไฟจุดได้ให้ตีจอนหิดค่าน	ยีนลานวอกถลอกวานเหงือกาไฟไหล
ไหลเผือกแผ่กิ่งถูกลูกตำโย	ลมพัดใบร่วงสู่พู่ทะลา
ลาตีวัลย์กรรมีการจำปาขาว	คอกสาเหล่าสาวเหล่าทั้งเสาสลา
สาเกกอกงอกเรียงเคียงพกา	กาบินมาขาบขาบฉาบฉิม
นมแมวเม้าม้วนหมู่ประสูตคอก	คอกที่อรอกกลีบเล็กก็เล็กขม
ขมขี้เหล็กพวกเด็กเด็กไม่หาญอม	เพราะมันขมทั้งยอดหลอดถึงโคน
โคนยี่โต โทงอกขึ้นแอบข้าง	มังคุดคางแคข่อยชะนีห้อยหัวโหนด
โหนดหอยแก้วไปมาปะทะโคน	ทบกับโคนขานางข้างลูกต้น
ต้นเดินดงหลงมาถึงสามแพรก	แพรกหนึ่งแยกทางไปไอศวรรย์
หวันเห็นหัวคนตายได้ค้นจัน	ผูกเถาวัลย์แขวนห้อยลิ้นช้อยยาว”

(ฉันทน์ อรุณต์ : สายเลือดคลีกล้วย)

1.14 การใช้กลอนกลบทสุรางค์ระบำแปลง

กลอนกลบทสุรางค์ระบำแปลง คือ กลอนกลบทที่ดัดแปลงจากกลอนสุรางค์ระบำ ซึ่งเดิมกำหนดให้วรรคหนึ่ง แบ่งเป็น 3 ช่วง โดยมีเสียงพยัญชนะซ้ำกัน วรรคละ 2 เสียงสลับกันไป มากำหนดให้วรรคหนึ่งแบ่งเป็น 3 ช่วง โดยมีเสียงพยัญชนะซ้ำกันวรรคละ 2 เสียงสลับกันไปเพียง 2 ช่วง ทำให้แต่งง่ายขึ้น กลอนกลบทสุรางค์ระบำแปลง ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือหลายเรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่อง มัจจุราชสายน้ำผึ้ง ของ ฉันทน์ อรุณต ตอนพระนางประภาวดี ตัดสินใจหนีออกจากพระราชวัง ใช้กลอนกลบทสุรางค์ระบำประยุกต์ที่เหมาะสมกับเนื้อหา ดังนี้

“ประภาวดีศรีสวัสดิ์ตัดสินจิต	ตอนอาทิตย์ด้อยดับลับเหลี่ยมผา
แสงสว่างกลางสวรรค์แจ่มจันทร์	เมฆม่านฟ้าแพรวพราวเหมือนดาวราย
น้ำค้าง ไชโยโลกกลมสายลมโกรก	ออกเสียง ไชโยประภาวดีหลบหนีหนาย
เลิกรักชายค้ายานรำคาญชาย	เพราะเริ่มปลายรักแปรไม่แนใจ
เราต้องหักให้ รักหายเหมือนรายหัก	จึงจักร้างจางรักไม่ดักมัย
ถึงต่อไปใครจงมาครองใจ	ให้รักไกลใจประภาเหมือนฟ้าดิน
ไม่เวียนหลังวังหลวงสิ้นห่วงหลัง	นางทิ้งวังทิ้งเขตประเทศดิน
เหมือนดาวดับดับหล่นลงบนดิน	จากธานีินทร์ปาริฉัตรตัดทางจร”

(ฉันทน์ อรุณต : มัจจุราชสายน้ำผึ้ง)

เรื่อง แรงอธิษฐาน ของฉันทน์ อรุณต ตอนพระนางสิริมา อาสา พระสุริยาไปหาเกษตรบัวที่เมืองบาดาล มารักมาพระสุริยาที่ถูกสาปให้เป็นโรคเรื้อน พระสุริยาห้ามปราม ใช้กลอนกลบทสุรางค์ระบำแปลงที่เหมาะสมกับเนื้อหา ดังนี้

“พระสุริยาอาวรณ์ถอนสะอื้น	สุดจะฝันน้ำเนตรไว้มิให้ไหล
ไธ่ปารกปรกมพนมไพร	น้องจะไปท่องเที่ยวเพียงเดียวคาย
อันภัยคงพงดึกมันลึกกลับ	หลากเหลือ้นับคนการณ้ประมาณหมาย
ถึงน้องกล้านำกลัวอันตราย	พี่ไม่ว่างใจอย่าไปเลย
ถ้าแม็กัวมัวเกรงไม่กล้าเสี่ยง	ทุกข์ที่เพียงภูพานิจจาเหย
นำสังเวชเศษเวรเกษม์มาเกย	อย่าห้ามเลยพลางกราบลาตั้งหน้าจร”

(ฉันทน์ อรุณต : แรงอธิษฐาน)

1.15 การใช้กลอนกลบทอักษรบริพันธ์แปลง

กลอนกลบทอักษรบริพันธ์แปลง คือ กลอนกลบทที่ดัดแปลงจากกลอนกลบทอักษรบริพันธ์ ซึ่งเดิม “กำหนดให้เสียงพยัญชนะท้ายวรรค 3 เสียงต้องนำไปใช้เป็นเสียงขึ้นต้น ของวรรคต่อไป”¹ ดัดแปลงมาเป็น “กำหนดให้เสียงพยัญชนะท้ายวรรค 3 เสียง เฉพาะวรรคหลังต้องนำไปใช้เป็นเสียงต้นของวรรคต่อไป” ซึ่งทำให้การแต่งและการฟังง่ายขึ้น กลอนกลบทอักษรบริพันธ์แปลง ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือบางเรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่อง สามพี่น้องฝาแฝด ของฉันทน์ อรุณศร ดอนพระทิววงศ์ ซึ่งมาได้พระราชยาของคโหม่ ทรงรำพึงถึงพระนางพัทธราภรณ์ พระชายาองค์ก่อน ใช้กลอนกลบทอักษรบริพันธ์แปลงที่เหมาะสมกับเนื้อหา ดังนี้

“ฝ่ายพระเจ้าทิววงศ์ดำรงราชย์	แสนสวาทศรีสวัสดิ์กษัตริย์สาว
เกษมสุขปลุกปลื้มลิ้มเรื่องราว	พระนางเจ้าพระน้องจากกำจัดจอร์
กำอวยจั๊กพื้ก็มาพลัดปลัดสวาท	กษัตริย์ชาติกระสันชมสมสมร
แสนสมักรักจริงไม่ทิ้งจอร์	แนบอภอนนาคอนงค์เจ้าทรงครรรภ์
จึงทรงคิดจิตร้อนนอนไม่หลับ	ดั่งไขจับด้วยข้องจิตคิดโศกสัลย์
ความโศกเศร้าถึงสุพัทธราวีลาวัณย์	ครวามีครรรภ์ครั้งเมื่อคนใจพาลพา
จำเพาะพวกอันชพาลสันดานชั่ว	ต้องหมองมัวตัวแม่มีงแสนหา
สนองเห็นเป็นเกณฑ์เวรเวรา	จะพู่พำจำพวกพลค้นคืนไป
จึงบอกน้องร้องปลอบประโลมจิต	อย่าได้คิดเคลื่อนแคลงแห่งใจน
เหมือนขวานฟ้าผ่าผางลงกลางใจ	นางรำไรกอดบาทภักศาคา”

(ฉันทน์ อรุณศร : สามพี่น้องฝาแฝด)

1.16 การใช้กลอนทอยแปลง

กลอนทอยแปลง คือ กลอนทอยของหนังสือบางที่ดัดแปลงจากกลอนทอย หรือกลอนคู่หรือกลอนซ้ำของกลอนโนรา คือ ดัดแปลงเฉพาะวรรคแรก ซึ่งเดิมกำหนดให้ “1 บทมี 2 บาท 1 บาทมี 2 วรรค ๆ แรกมี 6 คำ วรรคหลังมี 8 คำ” มาเป็น “1 บทมี 2 บาท 1 บาทมี 2

¹ ไกษย สาริกบุตร . การวิเคราะห์กลอนโนราในกรณีพิเศษไทย . 2518 . หน้า 33.

วรรค ๆ แรกมี 8 คำ วรรคหลังมี 8 คำ” ส่วนสัมผัสและลักษณะบังคับยังคงเดิม คือ ให้คำท้ายของวรรคแรกสัมผัสกับคำที่ 3 ของวรรคที่ 2 และคำท้ายของวรรคที่ 2 สัมผัสกับคำท้ายของวรรคที่ 3 และ “กำหนดให้ 2 คำสุดท้ายของบาทต้องซ้ำกับ 2 คำหน้า ซึ่งอยู่ติดกันเสมอ”¹ กลอนทอยแปลง ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือบางเรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่อง สายเลือดขัตติยา ของฉันทน์ อรมุต ตอนเพียงจันทร์คร่ำครวญเมื่อทราบข่าว เจ้าชายกฤษดาไปอภิเษกสมรสกับคู่หมั้นตามรับสั่งของพระราชบิดา ใช้กลอนทอยแปลงที่เหมาะสมกับเนื้อหา ดังนี้

“ลาจากเดหาน้ำต้าย้อยไหล	ในหัวใจนางเศร้าหมอง ๆ
ใจชายหลายเช่นมารักเล่นรักกลอง	กลับทิ้งน้องไม่เห็นใจ
พอน้องสิ้นงามพระสิ้นความเมตตา	ให้น้องเอาหน้าไปไว้ไหน ๆ
เห็นน้องไม่ควรพระมากวนทำไม	นี้หรือใจของผู้ชาย ๆ
เรามีควาเพราะเสียดสาวให้เขา	กลับทิ้งเราไปไกลหาย ๆ
ถึงอยู่ก็ชั่วต้องฆ่าตัวเสียให้ตาย	จะได้หมดสิ้นที่ นินทา ๆ”

(ฉันทน์ อรมุต : สายเลือดขัตติยา)

เรื่อง ทายาทพระยา ของฉันทน์ อรมุต ตอนพระนางบุษบา คร่ำครวญเพราะนางตั้งครรภ์ โดยไม่ทราบสาเหตุ ใช้กลอนทอยแปลงที่เหมาะสมกับเนื้อหา ดังนี้

“เดินนึกตรึกตราแล้วนำสมเพช	สุชลเนตรเจ้าย้อยไหล ๆ
พ่อแม่หมครรักลูกหักหัวใจ	ต้องหนีไปให้ไกลเลย ๆ
กรรมสร้างปางใดให้แปลกใจหนักหนา	บุษบาต้องขึ้นมาเลย ๆ
พ่อแม่เกลียดหนูไม่ขออยู่อีกเลย	แม่ไม่เคยแข่งคำ ๆ
ตอนนี้แม่โกรธพ่อโทษว่าท้อง	กรรมของน้องหนักหนา ๆ
ชลนัยน์ไหลซาบอาบพักตรา	บุษบารีบเดินทางกลางพนม”

(ฉันทน์ อรมุต : ทายาทพระยา)

¹ อุดม หนูทอง. “กลอนทอย” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529. เล่ม 1. 2529. หน้า 75.

2. การใช้คำที่มีเสียงลีลาจังหวะที่เหมาะสม

ลีลาจังหวะ คือ “ระยะหรือช่วงที่ซ้ำกันอย่างมีอัตราสม่ำเสมอ”¹ เช่น ช่วงของก้าวอย่าง ช่วงของการพูด ช่วงของเสียง ช่วงของลูกคลื่น ที่ทยอยเข้าหาฝั่ง ฯลฯ ลีลาจังหวะที่เหมาะสม ก่อให้เกิดความงาม ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของศิลปะและวรรณกรรม

การสร้างสรรคัวรรณกรรม ต้องเลือกใช้คำที่มีลีลาจังหวะ ที่เหมาะสมกับรูปแบบคำ ประพันธ์ เนื้อหา และอารมณ์จึงจะสามารถถ่ายทอดเนื้อหาอารมณ์ หรือถ่ายทอดสารนั้นสู่ผู้ฟัง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในวรรณกรรมหนึ่งตระกูลมีการใช้คำที่มีเสียงที่มีลีลาจังหวะที่เหมาะสมกับรูปแบบ คำประพันธ์ เนื้อหา อารมณ์ และสามารถถ่ายทอดอารมณ์ของผู้ส่งสารและเร้าอารมณ์ของผู้รับ สารได้เป็นอย่างดี ปรากฏอยู่มากมาย เช่น

ตัวอย่างที่ 1 บทพรรณนาเมืองยักษ์ จักรสุริยกาลในเรื่อง แสงวาริน ของดิน อรมุต ใช้คำตายที่มีเสียงลีลาจังหวะที่ห้วน กระชับ เหมาะกับเนื้อหาและบรรยากาศยิ่ง ดังนี้

“แต่ปางหลังยังมีธานียักษ์	อาณาจักรตั้งจิมปัจฉิมทิศ
กำแพงเพชรเจ็ดชั้นกันจังหวัด	ยอดปรางรัตน์ประดับแก้วแวววิจิตร
สมเด็จพระเจ้าประเทศนเรศฤทธิ	ปัจฉามิตรไม่หาญมาราญรบ
นอกจากองค์พระสุลิมิอำนาจ	ย่อมขยายคหยับหยายหายเหียบหบ
ถึงอินทร์พรหมยมกาลไม่หาญรบ	บันลือจบเกรงจอมจักรพรรดิ
รามคามรุ่งเรืองดั่งเมืองสวรรค์	ไม่มีวันร้างแรมแจ่มจรัส
พระจอมภพจักรพงศ์ดำรงรัฐ	ประวิคตคดียะยักษ์เป็นนักรบ
ในพื้นที่แผ่นดินปฐพีไม่มีผู้	จะต่อสู่มารอีกล้วนหลีกหลบ
พระนามจักรสุริยกาลชานาญรบ	ครองพิภพดุจพรหมอุคมยศ
เป็นหัวหน้าชาติยักษ์เครือจักรภพ	กระเจิงจบลือชาเกียรติปรากฏ
มเหสีสิ้นชีวันสวรรคต	พระทรงยศเสวราโถมโถมมนัส
มีพระราชธิดายุพาพักตร์	วิไลกษมณต์ล้ำสตรีศรีสวัสดิ์
จนออกชื่อลือจอดดลยครรัฐ	ในประวัติพระธิดาโสภาทิศ

¹ กุหลาบ มัลลิกะมาส . วรรณกรรมไทย . 2517 . หน้า 165.

ให้นามว่าการเกิดวิเศษสมร	ดั่งได้พรพรหมาประกาศิต
มีกลิ่นอบหอมกรุ่นด้วยบุญฤทธิ์	จึงมารคิดหวงองค์อ่อนงศ์นุช
จะเลี้ยงไว้ใกล้ตัวกลัวไม่เหมาะ	ให้อยู่เกาะมุกคามหาสมุทร
ที่ไกลแคว้นแดนดินถิ่นมนุษย์	ทั้งนาคครุฑราพณ์ยักษ์ไม่พักพบ”
	(ฉันทน์ อรมุต : แสงวาริน)

ตัวอย่างที่ 2 บทพรรณนายักษ์นันทโกษฐ์จับสัตว์ จากเรื่อง สามพี่น้องฝาแฝด ของฉันทน์ อรมุต ใช้คำที่มีเสียงที่มีลีลาจังหวะที่เด็ดขาด ห้วนกระชับและเหมาะสมกับเนื้อหาและรูปแบบคำประพันธ์ (กลอนคำคอน) ซึ่งเหมาะสมกับการพรรณนา ยิ่งดังนี้

(กลอนสุภาพ)

“ทรงสั่งเสร็จเสด็จย่างเข้าปรางรัตน์	จอมกษัตริย์รับมุงจากกรุงศรี
จนมาไกลพัทธจักรพระธานี	ความยินดีเดินชมพนมวัน”

(กลอนคำคอน)

“ชมเพลินเดินตัด มารัดเลาะเลียบ	สัตว์หลบหลบเหยียบ บ้างคิดดิ่งวิ่งผัน
สิงห์โตกระต่ายเดิน ออกเล่นตามกัน	โคควายหลายพันธุ์ คุณันคงคอน
จับผิดบิดหลุด ผลุดโคคไผนผัน	ออกไล่ให้ทัน รีบคั้นผันผ่อน
คชสารเสื่อสีห์ ทพทีสุกร	แรดลาภาสกร รีบร้อนตามมา
ฉวยได้ตีนสัตว์ จับผิดคอพุด	เลื้อยหน้าตาจูด ลากสุดฉีกขา
ไล่ปากยับกรุบ แล้วตบหน่วยตา	ผ้าร้ายไล่กา ดับปอดทอคกลิน
กระดุกหนังเนื้อ ไม่เหลือสิ่งใด	หยับหัตถ์ซัดไล่ เนื้อหนังทั้งผืน
ไม่อิ่มยักขา ต้องหาตัวอื่น	จับได้ทอคกลิน อิ่มหน้าสำราญ”

(กลอนสุภาพ)

“แล้วบ่ายหน้าไปแค้นแดนมนุษย์	ยังไกลสุดแสนไกลเป็นไพโรธานต์
นิทานชาวสาวให้อยู่พอประมาณ	บริการผู้ฟังหนังตะลุง”
	(ฉันทน์ อรมุต : สามพี่น้องฝาแฝด)

ตัวอย่างที่ 3 บทบรรยายและพรรณนาพฤติกรรมของยักษ์หลายอาวุธ จากเรื่อง หกสิ่งปกาศิต ของฉันทน์ อรมุต ใช้คำที่มีเสียงลีลาจังหวะที่เนิบช้า อ่อนหวานเหมาะสมกับเนื้อหาอารมณ์และพฤติกรรมของตัวละครอย่างยิ่ง ดังนี้

“เมื่อถึงเมืองเอื้องอย่างขึ้นปรางมาศ
 เล่าแดงแจ่งจิตตามกิจจา
 พบข้าสาวชาววังกำถังวุ่น
 กราบทูลความทรมองนวนวลละของ
 ความสงสัยในจิตไม่คิดพลาด
 จนท้วงจบไม่พบเจ้าเสวีอุรา
 คงนำพานารีหลักหนีหลบ
 ทรมานการตายเสียให้ตรอม
 ไอนวลนางที่ห่างเหินหา
 ถนอมนวนสงวนนางไว้ก่อนนอน
 เสวีสลดหมดสลายสายสวาท
 จะข่อยยับเสียดกับยอดเขาวมาลัย
 จึงหวนคิดฤทธิ์เค้นแน่นกระหน่ำ
 สิ้นหั้นรินทร์สิ้นคิดแต่หนีไป
 โผงผางเพียงเหยียบบุกรุกขยับ
 ช้ำม ไชคเงินเนินเขาเหมือนเมามัน

เข้าพบนาฏสมุชิตริยศดา
 แล้วไปหาทรมชมประทุมทอง
 คูหมองหม่นพักตราอยู่หน้าห้อง
 รู้ว่าน้องประทุมนางจากปรางค์ปรา
 เข้าปราสาททรุกรนเที่ยวค้นหา
 เชื่อแน่ว่าสิ้นหั้นรินทร์จอมปลิ้นปลอม
 ถูตามพบจะสงพัฒนาให้มันผอม
 คิดถึงจอมกลอยใจต้องไกลจร
 ที่สุดส่าห์ตั้งสัจให้ผัดผ่อน
 ถูกศัตรอนให้รักที่หักราน
 เหมือนถูกฟาดด้วยสายฟ้ามาประหาร
 ต้องชมชานเสวีทรวงเพราะห่วงใย
 ในทรวงซันเหมือนถูกเชือดให้เลือดไหล
 ถูเจ็บใจตามไล่เสียให้ทัน
 ต้องล้มพับเมื่อขวางพักตร์ยามยักษ์ผัน
 อย่างคุณเดินคงไปองค์เดียว”
 (ฉิว ทิพย์วาริ : หยกสิงห์ปกาศิต)

ตัวอย่างที่ 4 บทสมห้วงจาก เรื่อง บุกแดนมหัศจรรย์ ของพ่วง บุษรารัตน์ ใช้คำที่มีเสียงสระอัญหะวะที่เหมาะสมกับเนื้อหา รูปแบบคำประพันธ์ คือ กลอนสามห้า ซึ่งมีลีลาพรรณนาเหมาะแก่การพรรณนาอย่างดังนี้

“เข้ามาใกล้ มิต้องอายคอกน้อง
 ที่ราชิต อย่าสะกิดแผลคัน
 ออกชาวผ่อง แสงไฟส่องเห็นเต้า
 แม่งามปลื้ม น้องหลงลืมความอาย
 ลมได้ฟุ้ง เกิดพัดหมุนหมุนกล้า
 คลื่นกระแทก เรือแทบแตกกลางลำ
 ฟาดันแลบ วัชวาวแวบแปลบเปรี้ยว
 ถึงสองซำ ผ่นกระหน่ำครึกครีก

อยู่ร่วมห้อง ร่วมภิรมย์ชมขวัญ
 เสียดกระสัน น้องจะกลั้นใจตาย
 มือเคล้นเคล้า ดวงสมรนอนหงาย
 ขอมให้ชาย พี่กอดจูบดูปล้ำ
 ส่งนาวา แล่นเข้าอ่าวโหดล่า
 ปีกหัวดำ หัวมุดคำลงลึก
 ได้ยินเสียง ฟ้าผ้าเบรียงกลางคึก
 ท่วมอ่าวลึก สันปากอ่าวเข้าคลอง

หนุ่มกับสาว แรกข้าวใหม่ปลามัน
 ชายลืมนแม่ เฝ้าแต่กอดประคอง
 นอนหลับไหล ไปทั้งหนุ่มทั้งสาว
 สไบทิพย์ พลอยลอยลิตตามกัน
 เป็นนางฟ้า ตัดค้นหาไม้ขาด
 ถึงเวลา เราต้องพาเอาตัว
 เป็นหน้าที่ มีเทวบัญชา
 ช่อเพชรจำ น้ำตาตกกระเซ็น
 ออกจากห้อง ลอยล่องขึ้นเวหน
 ข้ามขุนเขา นางมุงเอาตรงทิศ

ขึ้นสวรรค์ ร่วมภิรมย์สมสอง
 ช่อเพชรน้อง เกิดตั้งห้องติดครรภ
 ไกลรุ่งเช้า เสียงไก่แก้วแว่วขัน
 หวิวหวิวหวั่น นางยื่นสั้นระริว
 ธรรมชาติ เรื่องเมียมैयाัวัว
 พ่อขุนหัว ฉันทลอยกลัวบาปเวร
 สไบทิพย์มา ต้องคอยรับดับเชิญ
 เพราะจำเป็น ตื่นไม่เห็นราชิต
 นางสุดทน ลักจูบคนหลับสนิท
 ตั้งราชิตไว้สักคราวสาวนิยาย”

(พ่วง บุขรรัตน์ : บุคแคนมหัศจรรย์)

ตัวอย่างที่ 5 บทบรรยายประวัติ และพฤติกรรมของนางคนธรรม์มัตติกา จากเรื่อง
 สามมงกุฏ ของฉิน อรมุต ใช้คำที่มีเสียงจังหวะลีลาที่เหมาะสมกับเนื้อหาบรรยายและรูป
 แบบคำประพันธ์ คือ กลบทสุรางค์ระบำเถลิงซึ่งเหมาะสมสำหรับบรรยาย ดังนี้

“ที่ภูเขานเรนฺฑ โขสกัดกัณฑ์
 มีนามนางมัตติกาปัญญาไว
 พ่อคนธรรม์คันธ์พลับโลกแล้ว
 ได้ถ่ายทอดอดทำงานชานาญ
 ไม่ คีจดังจริงหญิงกำพร้า
 ยังไร้คู่รู้คิดแต่ขาดมิตรสัมพันธ์
 พอเต็มสาวเต้าสองของมีค่า
 เป็นพวงพุ่มพวงสองดอกทราย
 วันนั้นออกนอกอ้อมล้อมวงเขา
 เขาชาวบ้านเสียงเคียงคู่ดู

สาวคนธรรม์กำพร้ามาอาศัย
 ศึกษาไสยศาสตร์จนเชี่ยวชาญ
 เหลือลูกแก้วกำพร้าแต่กล้าหาญ
 วิชาการทิพย์มนตร์ของคนธรรม์
 ตกอยู่ป่าลึกลับคองคับขันธุ์
 สาวคนธรรม์เปล่าเปลี่ยวอยู่เดียวดาย
 เหมือนบุษบาสุคนธ์พยับสาย
 อยากให้ชายจับต้องทลงดู
 เสียดูเหว่าจับขามแหว่หวานหู
 พอเหลือวดูเห็นยักษาอุ้มพานาง”
 (ฉิน อรมุต : สามมงกุฏ)

3. การใช้การบรรยายและพรรณนาที่กระชับและบ่งบอกนาฏการ

การบรรยายและการพรรณนาที่กระชับชัดเจนและบ่งบอกถึงนาฏการ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวรรณกรรม เพราะการบรรยายและการพรรณนาที่กระชับชัดเจนและบ่งบอกถึงนาฏการ ทำให้วรรณกรรมนั้นสามารถกระทบอารมณ์ เร้าอารมณ์ เร้าความรู้สึกนึกคิด จินตนาการของผู้อ่านได้มากขึ้น

การบรรยาย คือ การบอกเล่าที่ชัดเจนแจ่มแจ้ง การพรรณนา คือ การบอกเล่ารายละเอียดเฉพาะส่วนเฉพาะจุด การบอกเล่าความรู้สึก ในวรรณกรรมโดยเฉพาะวรรณกรรมหนังสือ มักใช้การบรรยายและการพรรณนาปะปนกัน นาฏการ คือ กิริยาอาการที่บ่งบอกถึงความรู้สึกของตัวละคร การแสดงออกของตัวละคร ท่าทีลีลา การแสดงพฤติกรรม การกระทำ การเคลื่อนไหว ของตัวละคร

ในวรรณกรรมหนังสือ มีการบรรยายและพรรณนาที่กระชับชัดเจนและบ่งบอกถึงนาฏการที่สอดคล้องกับเนื้อหา อารมณ์และลีลาการเชิดรูปอยู่มากมาย เช่น

ตัวอย่างที่ 1 เรื่อง ตึกคาทอง ของฉิน อรมุค ตอนพระอินทร์รับสั่งให้เทพบุตรมาคุลี นำคราบหญิงขรามาให้นางตึกคาทองสวม เพื่อให้ไปปราบยักษ์อัคคีกรค ใช้การบรรยายและพรรณนาที่กระชับชัดเจน และบ่งบอกถึงนาฏการของตัวละคร คือ การกระทำและการเคลื่อนไหวของเทพบุตรมาคุลี และนางตึกคาทองได้อย่างดี ดังนี้

“สายลมว่าวหนาวพัดกำคัคคิก	ยังรู้สึกเยือกเย็นเป็นเหน็บหนาว
โหนหนาวลมพรมพรำน้ำค้างพราว	โหนจะหนาวระอองฟ้าในราตรี
เทพบุตรรีบรุดจากเมืองฟ้า	ตามบัญชาอิสโรท้าวโกสีห์
ลงมาสู่เคหาของปัญจราเทวี	แล้วมาคุลีสะกดจิตให้นิทรา
ต้องการพบเทพธิดาตึกคาทอง	ตามคำสั่งของหัสณัยไตรตรีงศา
พอสงบเสียงคนไม่สนทนา	ก็เรียกเทพธิดามาทันที
นางรับคำรับของกาสติหิ	ปลาบปลื้มจิตเทพธิดามารศรี
ขอบพระคุณท้าวพันดาผู้ปราณี	มาคุลีลากลับไปฉับพลัน
นางกลับขึ้นเคหาที่อาศัย	สฤตไถ่กั้วานแขบขานกัน
ดูเหว่าเว้าเร้าเร่งสุริยัน	แสงตะวันส่องฟ้าภาพพร

นางชวนสองโยธามาถึงไร่
หมายจะชวนสองพี่น้องมารคร

นโยบายของตุ๊กตาสุดาสมร
ไปนครป้อมแสงเพชรเคื่องมาร”
(ฉันทน์ อรมุต : ตุ๊กตาทอง)

ตัวอย่างที่ 2 เรื่อง มหาราชกำสรวล ของฉันทน์ อรมุต ตอนเจ้าชายอัจฉรา อาสาปราบ
ยักษ์จตุรทิศที่มากินชาวเมืองเทพนิมิตร์ ใช้การบรรยายและพรรณนาที่กระชับชัดเจนและบ่ง
บอกถึงนาฏการของตัวละคร คือ พฤติกรรมและการเคลื่อนไหวของยักษ์จตุรทิศและเจ้าชาย
อัจฉราได้อย่างดีดังนี้

“เสียงสะท้อนเลื่อนลั่นหวั่นไหวหวาด	นภาภาคเคียดแค้นเป็นแสงสี
ประเดี้ยวเขียวขาวเหลืองเรืองรุ่ง	ทับทิมคิแค้นกลับยับโยยม
จนเห็นตัวยักษ์มาจตุรทิศ	แกว่งบองบิดลอลยลลาแดกตาโถม
วิบของช่วงดวงแดงดั่งแสงโคม	แล้วมารโถมลงมาใกล้หมายกินคน
พระหัตถ์ขวาคำจันพระแสงสิทธิ์	จะตองฤทธิราพณ์ยักษ์คู่สักหน
จึงชี้หน้าว่าไถ้มารพาถน	มีงจะมากินคนหรืออย่างไร
มารขบเขี้ยวเคี้ยวกรามด้วยความแค้น	กระถืบแผ่นดินคาลสะท้านไหว
จิกขุช่วงดวงแดงดั่งแสงไฟ	พระหน่อไทยมิได้พริ้นหวั่นดูรา
ขยับหย่าตะบองเพชรเจ็ดเกลียวบิด	อำนาจฤทธิความโกรธโศดเข้าหา
พระแทงครเสยเสียบทรวงมารา	มันเสยท่าลุ่มฟาดขาดใจตาย”

(ฉันทน์ อรมุต : มหาราชกำสรวล)

ตัวอย่างที่ 3 เรื่อง เกลือจิมเกลือ ของฉันทน์ ทิพย์วาริ ตอนยักษ์พลายประสิทธิ์คือว่าฤาษี
สักกเวทย์ที่ปล่ยให้ทิพย์จินดาถูกสาวที่ตนนำมาฝาก เพื่อให้เรียนวิชาหนีไปกับเจ้าฟ้าประกาย-
มรกต ใช้การบรรยายและพรรณนาที่กระชับชัดเจน และบ่งบอกถึงนาฏการของตัวละคร คือ
ความรู้สึก การกระทำ และการเคลื่อนไหวของยักษ์พลายประสิทธิ์และฤาษีสักกเวทย์ได้คือ
ดังนี้

“เราคาคผิคคิคผลคคคคนผิค	เชือสนิทคคคคคคเหมือนพคคคคคค
อาจารย์ผิคคคคคคคคคคคคคคคคค	ลัวนคคคคคคคคคคคคคคคคคคคคคค
นำลูกพามาเพียรให้เรียนเวท	มิใช่เจตนาอ้อให้มาหาผัว
มาร โกรธจคคคคคคคคคคคคคคคค	เข้าตีคคคคคคคคคคคคคคคคคคคคคค

พระโยคีชี้หน้าว่าไฉน
เขาลักขอบลอบซักแอบรักกัน
ท่านจะหักหรือจักห้ามเด็กยามรัก
ยามต่อหน้าท่าทางไม่อย่างอื่น

ดูท่าหรือสักทีเมื่อหิมน
ไม่ไข่มันดั่งเปรี้ยวเหมือนเสียงปิ่น
ต่อให้ซักของด้ายยังฝ่าฝืน
ตกคำคืนไซ้ยามเที่ยวตามवार”
(ฉิว ทิพย์วารี : เกลือจิมเกลือ)

ตัวอย่างที่ 4 เรื่อง เกลือจิมเกลือ ของฉิว ทิพย์วารี ตอนเจ้าชายประกายเพชรตก
พระทัยเสียงพิณประหลาด วังตกเหวลึก ตกกลางคืนพระอินทร์จำแสงองค์มาช่วย ใช้การ
บรรยายและพรรณนาที่กระชับชัดเจน และบ่งบอกถึงนาฏการของตัวละคร คือ พฤติกรรมและ
การเคลื่อนไหวของพระอินทร์และเจ้าชายประกายเพชร ได้ดียิ่งดังนี้

“พอตกคำน้ำค้างลงพรางพรม	หนาวสายลมรินรินกลั่นบุปผา
สัตว์บรรเลงเพลงไพเราะทั่วในป่า	ดวงคราเรียงรายแพรวพรายพัน
พระจันทร์แจ่มแสงสว่างขึ้นกลางหา	ส่องสกาบทบท้องปล้องคูหัน
พระหน่อนาถไม่ขาดชีพชีวัน	ขณะนั้นองค์อัมรินทรา
จำลององค์ลงตามสายแสงส่อง	สู่ช่องปล่องโปร่งเปลวห้องเหวผา
เอาน้ำทิพย์หยิบประปรายกายา	เอาศาสตราเทพวางไว้ข้างกาย
กระซิบบอกตรอกหูให้รู้เหตุ	แล้วองค์อัมเรศหันกลับไปลับหาย
พระพลิกพื้นคืนรอดไม่วอควาย	จึงแหนสายหน้ามองปากปล้องเปลว
จึงจับพรหมาสตร์ประสิทธิธิฐาน	ปาฏิหาริย์ลอยล่องจากห้องเหว
คังเทวัญบรรจงอุ้มองค์เอว	โดยความเร็วถึงมากกลางอารัญ
เป็นยามค่ำอำคามบุกตามหา	สองเสนาคู่ใจนไก่ขัน
ริมภูเขาคู่เหวร้องกู่ก้องกรรม	สุริยันเรืองรุ่งฟุ้งนภา
คณานกผกผินบินหาเหยื่อ	พวกผีเสื้อภูฝิ่งคสังบุปผา
พอแสงทองส่องฉายสาดสายป่า	ไปเจอหน้าสองนายกลางสายเนิน”

(ฉิว ทิพย์วารี : เกลือจิมเกลือ)

ตัวอย่างที่ 5 เรื่อง เกลือจิมเกลือ ของฉิว ทิพย์วารี ตอนยักษ์พลายประสิทธิ์ประพาส
ป่าล่าสัตว์พบโคดึก 2 ตัวกำลังจะชนกันจึงแอบดู ใช้การบรรยายและพรรณนาที่กระชับชัดเจน
และบ่งบอกถึงนาฏการของตัวละคร โดยเฉพาะที่โค 2 ตัวชนกัน ได้ดียิ่งเห็นภาพที่โคกำลังต่อ
สู้กันชัดเจน ดังนี้

“เห็นโคถึกศึกคนองทั้งสองถึก
 เข้าแอบกอพ้อบังฝ้านั่งคอย
 เมื่อได้ท่าจะจับให้จับหัตถ์
 ถึกต่อถึกฮึกโหมเจ้าโรมรัน
 โดยกำลังตั้งยันอย่างขันแข็ง
 เข้าปะทะพลละอันกระชั้นชิด
 ไช้ขาวสอชอดเพรียงพาเหวี่ยงยก
 คีตอคีมีกำลังไม่พลั้งแพลง
 แดงขยันกลับรุกเพื่อบุกแหลก
 อย่างคูเคียดเคียดย้อยรอยแผลเก่า
 ขาวคืบคืบบิดจับขยับเยื้อน
 ความเหนียวหอบบอบซ้าอ่อนกำลัง
 เมื่อไช้แดงแรงอ่อนใจถอนถอด
 ไช้ขาวไล่หมายขวิดตามติดตัว
 จอมมารเมิลเพลินคูเมื่อรู้เห็น
 จนเหนียวบอบหอบโหมเหงื่อโซมซึก
 ไม่ลดละพยายามติดตามหา
 ฤๅเสียนี่หนึ่หันไช้จัญไร

กำลังศึกจะชนกันไม่หันถอย
 จำเลยปล่อยให้มันสู้เป็นคู่กัน
 โคนันหักท่าที่ไม่มีหวั่น
 เขาขัดกันปิดปิดสับปิด
 ไช้แดงแทงดั่งกราวไช้ขาวขวิด
 ไช้ขาวบิดแดงย้ายขยายแทง
 แดงเขารกกลัวล้มข่มไว้แข็ง
 พักผ่อนแรงให้กันพอบรรเทา
 ไช้ขาวแตกตันตัวไม่กลัวเขา
 ด้วยความเมามันคืนจะกินที่พึ่ง
 ไช้แดงเคลื่อนตัวคล้อยชักถอยหลัง
 เลือดก็ไหลหลังนองทั้งสองตัว
 ชักพายอดวิ่งหือไม่ต่อหัว
 ไช้แดงกลัววิ่งตรงเข้าคงถึก
 ถูกขึ้นแล่นตามตัวสองวัวถึก
 ไม่สมนึกมารมรให้ร้อนใจ
 มันหายหน้าหลบหนีไปที่ไหน
 ตั้งสูรไกรในยามเที่ยวตามวัว
 (ฉิว ทิพย์วารี : เกลือจิมเกลือ)

ตัวอย่างที่ ๖ เรื่อง พระยุพราชของปวงชน ของพ่วง บุขรารัตน์ ตอนพลากรอาสา
 ช่วยรักษาสาวยบัว ซึ่งนอนป่วยด้วยโรคประหลาด โดยรับยาจากคาสาชกลินกินแล้วกริดเลือด
 ให้สาวยบัวกินเป็นยา ใช้การบรรยายและการพรรณนาที่กระชับชัดเจน บ่งบอกถึงนาฏการของ
 พลากร คาสาชและสาวยบัว ได้อย่างดีดังนี้

“รับยามาพลากรกลินลงห้อง
 จับเอามิดมากกริดเลือดเชือดแขนซ้าย
 ตารับจากมียายกายสั่นร้าว
 พอลือดคคถึงห้องของสุตา

ชนลูกพองแรงยาเล่นทั่วเส้นสาย
 จอกรองรับจับส่งให้หายกับตา
 กรอกปากหลานสาวยบัวกลัวหนักหนา
 นางลิมดาลูกขึ้นได้โรคหายไป”

(พ่วง บุขรารัตน์ : พระยุพราชของปวงชน)